

טועמיה - חיים

לחיות עם הזמן בשבת קודש

ערב ש"ק פר' ואתחנן - שבת נחמו תשפ"ה

הרב **מרדכי אלון שליט"א**

נכתב ונערך משמיעה ע"י תלמידים - לא מוגה

זמני הדלקת הנרות ויציאת השבת:

ירושלים - 18:55 | 20:08

תל אביב - 19:10 | 20:10

חיפה - 19:02 | 20:11

טבריה ומגדל - 18:55 | 20:09

באר שבע - 19:10 | 20:08

שמע ישראל הוי"ה אלוקינו הוי"ה אחד

כלומר הכח לייחד את ה' ולדעת שה' הוא אחד, ושה' הוא האלוקים הוא מה שקיבלנו במעמד הר סיני. נראה את רש"י על הפסוק -

הראת. כתר גומו 'אתחזיתא'. כשנתן הקב"ה את התורה פתח להם שבעה רקיעים, וכשם שקרע את העליונים, כך קרע את התחתונים וראו שהוא יחידי, לכך נאמר אתה הראת לדעת. (רש"י, דברים ד', ל"ה)

זה מדהים. לא "אתה ראית" - כי ראיתי הרבה דברים. ההסבר למילה "הראת", מילה נדירה, הוא שבמעמד הר סיני חדר בנו לתוכנו הרגע הזה שבו ראו שהוא ית' יחידי. זה רגע מהותי ועמוק שצריך להבין אותו ורק לאחר מכן יכולה לבוא פרשת "שמע ישראל". הקריאה "שמע ישראל" יכולה לבוא רק לעם שהוחדרה בו היכולת, בדי. אן. איי. הכי פנימי שלנו, ששם הוי"ה הוא האלוקים ואין עוד מלבדו. כלומר היית ברגע מיוחד שבו קלטת וראית באופן שקשה להפנים אותו, וצריך לתפוס אותו טוב, וכולנו היינו שם, שלא רק שקיבלנו מצוות (שכן מצוות קיבלנו גם קודם לכן במצרים, במרה וכו'), באופן ברור בלי שום מחיצות. גם הגוים מאמינים - אבימלך מלך גרר האמין, גם פרעה האמין בסוף ואמר - "ה' הצדיק ואני ועמי הרשעים. העתירו אל ה' ורב מהיות קולות אלהים וברד" (שמות ט', כ"ז-כ"ח). משה עונה לו שהוא אכן יעשה את זה אבל "ואתה ועבדיך ידעתי כי טרם תיראון מפני ה' אלוקים" (שם ל'). והפשטנים מסבירים שעומק העניין הוא שהייחוד של ישראל, של להיות העם שהיה במעמד הר סיני הוא שהראת לדעת את הקישור ל-ה', אל הלמעלה מהטבע, למעלה מהעולם;

ננסה לבאר. שם 'אלוקים' מתאר את הכח שבעולם, ולהבין שמקור הכח בעולם זה אלוקים זו אמונה שאפשר להגיע אליה בשכל, להתרגש ממנה אבל היא 'אמונה מוכרחת', ונסביר את המושג. אני מוכיח שהתרכובת הזו והזו הן 'יש' שבא מה'יש' הקודם שבא מה'יש' הקודם וכו' - עילה מעלול, ויש לזה סיבה ראשונה, ולא יכול להיות שיש לסיבה הראשונה סיבה קודמת אז זה 'יש מאין'. זה "בראשית ברא אלוקים" - כך מדברים איתנו עוד לפני שהיינו במעמד הר סיני, ובמעמד הר סיני כל יהודי קיבל את ההרגש, את השם שלמעלה מהטבע, את האמונה שאני מגיע אליה לא מתוך הגבול שאני מבין, שאין

ארבע הכנות

זכתה פרשת ואתחנן שהיא היחידה שיש לה ארבע הכנות, קוראים בה ארבע פעמים לפני הקריאה המלאה בשבת - לא רק במנחה של שבת ובשני ובחמישי שלפניה כמו בכל שבת אחרת, אלא גם בתשעה באב, ביום ראשון, קראנו בתורה "כי תוליד בנים ובני בנים" שהיא מתוך הפרשה.

אני מבקש להיכנס למקודה אחת שקשורה עדיין תשעה באב ובחמישה עשר באב שיחול בשבת. מופיע בספ"ק שתשעה באב יהיה בעז"ה חג גאולה גדול, ומהותו של יום ט"ו באב, שחז"ל אמרו שלא היו לישראל ימים טובים כמוהו, יהיה כפי שיש לפסח 'שביעי של פסח', התמצצות אורו של משיח, עם סעודת משיח - כך הוא יהיה 'שביעי של תשעה באב', ומעניין שהדברים הללו מתבררים תמיד בפרשת ואתחנן שהיא הפרשה שמקראת באופן קבוע אחרי תשעה באב.

נתמקד בפסוק של "שמע ישראל" אך נראה אותו על רצף כל הפרשה. הפסוק הזה הוא אחד הפסוקים הכי מרכזיים שכולנו גדלנו עליו. הרמב"ם בספר המצוות פותח את ספרו במצוות עשה הראשונה שהיא מצוות האמונה ב-ה', מצווה שגם מופיעה בפרשתנו, והמצווה השניה היא מצוות ייחודו של הקב"ה - שמדע שהוא ית' אחד וכל מה שיש בעולם זה הכל אחדותו של הקב"ה, והיא נלמדת מהפסוק הזה - "שמע ישראל ה' אלוקינו ה' אחד".

את מצוות האמונה הרי קיבלנו בהר סיני לפני ארבעים שנה והיא כל כך בסיסית, והשאלה היא למה היינו צריכים לחכות כל כך הרבה שנים עד שהקב"ה יצווה אותנו בזה, דרך נאומו של משה רבנו בערבות מואב? ובאופן אחר - למה זה מופיע דווקא אחרי עשרת הדברות השניות?

ישראל מקושרים למעלה

האמת היא שייחודו של הקב"ה הוא ציר שהפרשה כולה סובבת סביבו. ובאו נחזור לקריאה של תשעה באב, "כי תוליד בנים ובני בנים", שם מופיע כל הסיפור של ההקדמה למעמד הר סיני והמהות של מה שקיבלנו בהר סיני, שהיא -

אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלהים אין עוד מלבדו. (דברים

ד', ל"ה)

ה' אלהינו ה' אחד. ה' שהוא אלהינו עתה, ולא אלהי האומות עובדי אלילים, הוא עתיד להיות ה' אחד, שנאמר כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה' (צפניה ג, ט), ונאמר ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד (זכריה יד, ג). (שם ו' ד' ברש"י)

לא כתוב "שמע ישראל ה' אחד" או "שמע ישראל אלוקים אחד" אלא כתוב "שמע ישראל ה' שהוא אלוקינו, עתיד להתגלות שהוא אחד לכל האומות", כלומר גם לכל האומות בפשט אבל גם לכל החלקים שבי, למקודות החשוכות שאני עדיין לא רואה. אתה שהיית במעמד הר סיני והראת לדעת שה' הוא האלוקים אין עוד מלבדו, מקור הכח שלך איננו הטבע אתה לא עוד עם, אתה לא עוד יצור - אלא אתה אינסוף! הגילוי החיצוני שלך הוא מטר שמונים וכך וכך ק"ג, אבל אתה עצמך אינסוף. את הידיעה הזו, "שמע ישראל ה' אלוקינו ה' אחד", אמרו יהודים בכל הרגעים הכיקשים בהיסטוריה - רבי עקיבא, יהודים במחנות ההשמדה והחיילים שלנו שנחמדים בעזה. את הידיעה הזו אמר בהן משוח מלחמה לחיילים היוצאים לקרב -

...שְׁמַע יִשְׂרָאֵל אֲתֶם קְרִבִים הַיּוֹם לְמִלְחָמָה עֲלֵי אֲיִבֵיכֶם...
(דברים כ', ג')

זה מופיע בפרשת שופטים כי זה לפני הכניסה לארץ, כי רק עם שכבר אמרו לו "שמע ישראל ה' אלוקינו ה' אחד", והוא כבר קיבל את עשרת הדברות והפנים אותן לאורך ארבעים שנה והן נאמרלו שוב בפעם השניה בפרשתנו, רק אז אפשר לומר לו "שמע ישראל אתם קרבים היום למלחמה", וכמו שאומר שם רש"י שרק הזכות הזו של קריאת שמע היא מה שיעמיד אותנו מול כל האומות, מול כל ההתמודדויות. ה' שהוא אלוקינו עתה - יתגלה כאחד לכולם. המהר"ל מסביר שזה לא חלילה שעבשיו הוא לא אחד טכנית, אלא שעבשיו אני עוד לא רואה את זה, כי אני עוד לא חי בתודעה תמידית של מעמד הר סיני, אני לא חי במציאות הזו.

אז תשמע, אתה ישראל ולא יעזר שום דבר לאף אחד, ומקור הכח שלנו הוא י - ה - ו - ה, למעלה מהטבע, למעלה מהזמן, למעלה מהמקום, וזה בכל מציאות ומציאות כי אתה במהותך למעלה מכל דבר כזה. זה דבר עמוק מאד.

ואהבת לקב"ה כמוך

מאמר בסוגריים שכאשר באו להלל הזקן וביקשו ממנו ללמד את כל התורה כולה על רגל אחת, והוא אמר -

דעלך סני לחברך לא תעביד זו היא כל התורה כולה ואיך פירושה הוא זיל גמור. (שבת ל"א.)

כלומר שכל התורה זה "מה ששנא עליך אל תעשה לחברך- והיתרזה הפירוש לזה", אז רש"י אומר - אפשר עוד להבין שזה פירוש ליתר המצוות שהן בין אדם לחברו, כי "ואהבת לרעך כמוך" זה הכלל, הכותרת לכל מה שבין אדם לחברו, אבל למה זה גם הכותרת לכל התורה כולה, למצוות שבין אדם למקום? והוא מבאר -

ברירה אלא להבין שהכל יש מאין - אלא שמעתה אני חש, שמקור כל הכח שלי, המהות שלי היא שה' הוא יחידי בעולמו ואין שום ישות או מציאות אחרת. זו אמונה אחרת לגמרי. וכך אומרים שם המפרשים, כמו החזקוני והספורנו, שמשנה רבנו אמר לפרעה 'שים לב למה שאתה אומר - "העתיוראל הוי"ה", התפילה היא אל ה', מקור הרחמים שמהווה את הכל ומחיה את הכל ויכול להחיות מתים ולקבל גם אותי בתשובה למרות שכבר הוכבד לבי, "ורב מהיות קולות א-להים וברד" - אני לא עומד בטבע הזה. התפילה היא ל-ה' והקולות הם קולות אלוקים, ועל זה אמר לו משה רבנו "ואתה ועבדיך ידעתי כי טרם תיראון מה' אלוקים". אבל לעם ישראל נאמר, שבניגוד לפרעה כנ"ל, אתה - "אתה הראת לדעת כי ה' הוא הא-להים", לא מפני שיש לך הוכחות ולוגיות ומדעיות שהיש הזהבא מיש קודם וכו' וכנראה שבמקור יש שם איזה יש שהוא מעל לכל מה שאני יכול להבין - זה לא מקור הכח להתמודדות עם כל המציאות, אלא כשראו שהוא יחידי בעולמו.

האל שורר בקרבך

זה ההסבר העמוק לפסוק "שמע ישראל", כפי שמסביר בעל התניא; למי אני פונה כשאני אומר "שמע ישראל"? למי אני מדבר? יש מדרש חז"ל שיעקב כינס את בניו ודיבר אליהם והם ענו לו "שמע ישראל". זה מדרש יפה, אבל כאשר משה רבנו אומר "שמע ישראל ה' אלוקינו ה' אחד" הוא אומר את זה ל', כבון? אזה מה הוא רוצה ממני?

"שמע" זה תעביר את מה שאתה ראת, את מה שאתה הראת, תתבונן בו, תשמע, וכדי לשמוע את מה שאני רוצה לומר לך תזכור קודם כל שאתה "ישראל". מהו ישראל? כבון, אתה יעקב, אתה משה, אתה דני או יוסי - אבל במהותך אתה ישראל, האל שורר בקרבך. יהודי עצם את עיניו ומדבר אל עצמו ואומר - 'שמע, אתה ישראל. וישראל וקודשא בריך הוא חד. אתה במהותך נבחרת מכל עם במעמד הר סיני לראות שהוא יחידי. יש לך כח שהאל שורר בקרבך ושבהרגש הפנימי ביותר בטבע שלך, לא בשכל, לא בדמיונות, לא בהסברים, אלא בפנימיותך, הישראל שבך יכול לקלוט את הדבר הבא ממש - שיש הרבה כוחות בעולם אבל מקור כוחנו, "אלוקינו", הוא שם הוי"ה. שם הוי"ה הוא מקור כל הכוחות בעולם, הוא אלוקינו. לא אלוקים אלא הוי"ה'.

בסוף יום הכיפורים, שהוא היום שבו תיקנו את מעמד הר סיני, אנחנו עוצרים ואומרים שבע פעמים "ה' הוא האלוקים", שהוא פסוק שאמר אליהו בהר הכרמל אבל הוא לקח את זה מהפסוק הזה שבפרשתנו. והוא אמר את זה כדי לעורר את עם ישראל אל מול כל נביאי השקר שבעולם, מול כוחות השקר שבעולם. "ה' הוא האלוקים" הוא הכח הפנימי שכאשר הוא מתעורר בנו אז הוא יותר חזק מכל דבר אחר בעולם. כל אחד ואחת מאיתנו ראינו שהוא ית' יחיד בעולמו. זה הרגש, זה פנימי. זה פלא פלאות. וה' הוא אלוקינו - וכיון שכך, אז "ה' הוא אחד". רש"י מסביר שם על הפסוק -

שרעך הוא הקב"ה אלא שבכל יהודי ויהודי יש חלק א-לוק ממעל ממש. מהותוזה הקב"ה. הוא יכול לומר שמקור כוחנו זה שם הוי"ה.

הדבר הזה בפני עצמו כבר עושה מהפכה שלמה אבל אני מבקש לומר שכל העסק הזה יכול לבוא רק כאשר קולטים את הדבר הקשה שהפרשה שלנו מבררת. ראינו שאחרי הפסוק "אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלוקים אין עוד" בא הפסוק - "וידעת היום והשבות את לבבך כי ה' הוא האלוקים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד", ואנחנו אומרים את זה גם כמה פעמים בכל יום בתפילת "עלינו לשבח". ושאלנו בתחילת הדברים למה 'חיבתה' התורה עם "שמע ישראל" עד לפני הכניסה לארץ.¹ אתם יודעים מי אומרת ש-"ה' הוא האלוקים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת"? - זו רחב הזונה ביריחו. ובשנחנו מבינים שהיא אומרת שעם ישראל בא לגלות את זה בעולם, אז המרגלים שמשלחו ע"י יהושע מבינים שנמוגו כל הארץ מפניו. כל מה שיש לו ישות, מציאות, נמוג מפני ההתעוררות הזו שרעך זה הקב"ה. ישראל באים לגלות את הקב"ה. האמונה שלהם איננה מצד אלוקים אלא מצד "ה' האלוקים", ראו שהוא יחיד.

עד כאן זה לימוד גדול מאד והוא חייב להילמד לפני שאנחנו נבנסים לארץ כי שם באים כל הקשיים וכל ההתמודדויות - "פן תשא עיניך השמימה... בתים טובים תבנה וישבת... ובארות מלאים כל טוב" - כל הפרשות של דברים עוסקות בחששות האלה של מה יהיה כשניכנס לארץ. במדבר כשאנחנו עטופים בעננים ובעמוד אש זו מציאות הרבה יותר קלה, ובעת כשעוברים למציאות טבעית - מזה המרגלים פחדו.

"אבד תאבדון" או "והפיץ ה' אתכם"?

כעת ניכנס לנקודה הגדולה, איך הדבר הזה יכול לבוא לידי ביטוי. למה זו הקריאה של תשעה באב? בואו ניזכר בקריאה הזו -

כִּי-תוֹלִיד בְּנִים וּבְנֵי בָנִים וְנוֹשְׁנֶתָם בְּאֶרֶץ וְהִשְׁחַתְתָּם וְעַשִּׂיתָם פְּסָל תְּמוֹנֹת פֶּלַע וְעַשִּׂיתָם הָרַע בְּעֵינֵי ה' - אֱלֹהֶיךָ לְהַכְעִיסוֹ. הַעֲיִדְתִּי בְכֶם הַיּוֹם אֶת-הַשָּׁמַיִם וְאֶת-הָאָרֶץ כִּי-אֶבֶד תְּאָבְדוּן מֵהָרַע הָאֲשֶׁר אֲשֶׁר אֲתֶם עֹבְרִים אֶת-הַיַּרְדֵּן שְׁמָה לְרַשְׁתָּהּ לֹא-תֵאָרִיכוּן יָמִים עָלֶיהָ כִּי הַשָּׁמַד תִּשְׁמְדוּן. (דברים ד', כ"ה-כ"ו)

לענ"ד זה אולי הפסוק הקשה ביותר בתורה. גם מי שרוצה להסביר ש"השמד תשמדון" זה מבחינה רוחנית, מה יעשה ואיך יסביר את "אבד תאבדון"? הפסוק מתאר מצב שייטכן שעם ישראל, חלילה מושמד. יש בו רק קושי אחד - ההמשך בפסוק הבא -

וְהִפִּיץ ה' אֶתְכֶם בְּעַמִּים וְנִשְׁאַרְתֶּם מִתִּי מִסְפָּר בְּגוֹלִים אֲשֶׁר יִנְהַג ה' אֶתְכֶם שְׁמָה. וְעַבְדְתֶם-שָׂם אֱלֹהִים מַעֲשֵׂה יְדֵי אָדָם

דעלך סני לחברך לא תעמיד. "ריעך וריע אביך אל תעזוב" (משלי כז) זה הקב"ה אל תעבור על דבריו שהרי עליך שנאוי שיעבור חבריך על דברייך ל"א חבריך ממש כגון גולה גנבה ניאוף ורוב המצות. (תש"י שם)

האם באמת רש"י מתכוון לומר שהפשט של "ואהבת לרעך" זה לא לרע, לחבר, אלא לקב"ה? זה לא יאמן - "ואהבת לרעך" זה הקב"ה, פירושו הוא שהדרך להגיע לאהבת ה' היא להכיר שבכל ישראל יש הקב"ה ואתה אוהב את הקב"ה הדרך זה שאתה אוהב יהודי! כלומר אהבת ה' תלויה ביכולת שלך להכיר את זה שהדרך לגלות שה' אחד ושמו אחד היא מתוך ההכרה שזה נמצא בכל יהודי ויהודי! וכשלא מבינים את זה - חרבבית המקדש. זה דבר עצום.

אילו הייתי מכיר את האמונה רק מצד אלוקים כמו כל אדם בעולם, כמו הגוי הכי חכם בעולם, כמו אבימלך למשל שהיה מלך גדול, אז לא הייתי מייצג את האינסוף כי לא ראיתי שהוא יחיד, ורק "אתה הראת לדעת" שהוא יחיד בעולמו.

גרים שהצטרפו, לא רק ששמעתם ראתה את זה אלא שגם מזלם ראה את זה. זו מהות הדברים של "שמע ישראל ה' אלוקינו ה' אחד" וממילא אפשר לצוות עלינו את "ואהבת את ה' אלוקיך". לכאורה, איך אפשר לצוות על משהו לאהוב משהו? - הוא יכול ומר לך 'לא אוהב, לא בא לי'. לא אוהב קפה, לא אוהב שניצל. אפשר לסתות לשבנע, ללמד, אבל לצוות?! ועוד "בכל לבבך - שלא יהיה לבך חלוק על המקום" (תש"י שם). איך אפשר? מה אני לא באדם? ורש"י ממשיך "ובכל מאדך - בכל מדה ומדה שמוודך לך בין במדה טובה בין במדת פורענות.. " (שם), איך אפשר? מאד מאד? בכל מידה ומידה שהוא מוודך לך?! והוא גם מביא לזה הוכחה -

..וכן דוד הוא אומר (תהלים קטז) 'כוס ישועות אשא ובשם ה' אקרא' (שם) 'צרה ויגון אמצא ובשם ה' אקרא'. (שם)

כלומר אני קורא בשם ה' מכוס הישועות ומהצרה והיגון, בכל מידה ומידה. איך זה? - "כירעך וריע אביך אל תעזוב". והפירוש בזה בעומק הוא שרעך הוא באמת הקב"ה. תכיר אותו ואז תלמד את "ואהבת את ה' אלוקיך". איך כתוב שם בתנא דבי אליהו? -

אמר לי רבי שני דברים יש בעולם ואני אוהבם בלבבי אהבה גמורה ואלו הן תורה וישראל, אבל איני יודע איזה מהם קודם, אמרתי לו בני, דרכן של בני אדם אומרים התורה קדמה, שנאמר (משלי ח, כ"ב) ה' קנני ראשית דרס וגו', אבל אני אומר ישראל קדמו, שנאמר (ירמיהו ב, ג) קודש ישראל לה' ראשית תבואתה (תדב"א י"ד)

יודעים מה הפירוש? זו לא תחרות. כל התורה כולה היא לדעת שהוא יחיד בעולמו והדרך לבאר את זה ולברר את זה היא ע"י היכולת שלך לקלוט שרעך היהודי - בתוכו יש הקב"ה! לא

¹ וזה אגב, בא מיד בסיום פסוק שאומר - "וְשָׁמַעְתָּ יִשְׂרָאֵל וְשָׁמַרְתָּ לְעֲשׂוֹת אֲשֶׁר יִעֲבֹד לָךְ וְאֲשֶׁר תִּרְבֹּחַ מֵאֵד כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר ה' אֱלֹהֵי אֲבוֹתֶיךָ לְךָ אֶרֶץ צַבֵּת חֲלָב וְדָבָשׁ. שְׁמַע יִשְׂרָאֵל...". (שם ה'ו').

יצחק - חיבור לאינסוף

את השאלה הזו שאל כבר אברהם אבינו שלושים שנה לפני שנולד לובנו יצחק. אברהם היה בן שבעים בבית בן הבתרים.

מקודה במאמר המוסגר. יש קינה שנאמרת גם ע"י האשכנזים וגם אצל רוב הקהילות הספרדיות על זה שליל הסדר וליל תשעה באב יוצאים באותו לילה בשבוע. עד היום תמיד הבנתי שמקודת הגאולה ממצרים והמקודה של תשעה באב זה אותו לילה וכו'. יש קינות נפלאות על המקודה הזו - "בצאתי ממצרים - בצאתי מירושלים" ועוד. אבל היום אני מבין אחרת - בליל הסדר שהתרחש ארבע מאות ושלושים שנה לפני שיצאנו ממצרים, היה גם ליל ברית בין הבתרים. אברהם שאל -

... ה' א-להים מהדתתך לי ואנכי הולך צריכי ובך משק ביתי הוא דמשק אליעזר. (בראשית ט"ו, ב')

ועל תשובתו של הקב"ה "לא ייקשף זה כי אם אשר יצא ממעיך הוא ייקשף" (שם ד'), שואל אברהם - "במה אדע כי אירשנה?" והקב"ה מספר לו את כל סיפור ברית בין הבתרים. זה דבר מופלא - מה איכפת לאברהם שמי שימשיך אותו יהיה דווקא אליעזר? הרי הוא אדם נפלא, תלמידו הגדול של אברהם אבינו. אלא אברהם שואל שאלה פשוטה - לכל חומר יש סוף. איך אדע, איך אקבל ממך רבש"ע את ההבטחה, את כריתת הברית שלזרעי עד סוף כל הדורות לא יהיה סוף? שהם יהיו אינסוף, למעלה מהטבע, שהם יהיו "שמע ישראל הוי"ה אלוקינו". שהרי אפילו אחרי שהגענו למדרגה כל כך גבוהה כמו במעמד הר סיני - נפלנו לחטא העגל והקב"ה איים להשמיד אותנו - "הרף ממני ואשמדים!" וגם אחרי שתקנו את זה - הגיע חטא המרגלים וגם שם הקב"ה מאיים - "אֶפְסוּ בְּדַבְרֵי אֱוֹרֹשׁוּם וְאֶעֱשֶׂה אֹתְךָ לְגוֹי גְדוֹל וְעַצוּם מִמֶּנּוּ" (במדבר י"ד, י"ב).

אומר הקב"ה לאברהם אבינו - 'תשמע טוב, האם אתה מקבל על עצמך שזרעך יעבור את כל הזיכוכים כדי לתקן את החטא אדם הראשון, החטא שגרם לשכינה להסתלק מתוכנו בגן עדן?'. אין שום חטא לזרעו של אברהם אבינו כי אי אפשר לחטוא שלשים שנה לפני שנולד לו בנו. זה לא בא לתקן חטא אישי שלי אלא זה בא לתקן את חטא העולם. אברהם שואל איך אני מחזיר את העולם כולו לגן עדן ומעביר אותו למקום הגדול שלו? והקב"ה אומר - זרעך יצטרך לעשות את זה. חז"ל מביאים שהקב"ה נתן לו שתי אופציות -

א"ל הקב"ה: ...במה אתה מבקש שישתעבדו בניך בגיהנם או בגלות? ... (תנחומא פקודי ח' ועוד)

הגוף, היישות צריכה לכלות, להישמד ואני מוכן לתת דרך שזה יתרחש - גלות. בגלות יש מימד של גיהנום, זוהי תחליף ל"אבד תאבדון". שם "בצר לך", שם "ובקשתם משם", מהשממה, מהשיממון, מהמקום שבו אין לי יישות עצמית, משם תבקש את ה' אלוקיך.

זה מה שהפריע לאברהם בליעזר עבדו - עם ישראל הרי מקבל גרים לאורך כל ההיסטוריה. את אומקלוס, את רבי עקיבא ואת שמעיה ואבטליון, אבל עדיין אין עם ישראל אז הגר

עץ ואבן אשר לא-יראון ולא ישמעון ולא יאכלון ולא יריחון. ובקשתם משם את-ה' אלהיה ומצאת פי תדרשנו בכל-לבבך ובכל-נפשך. בצר לה ומצאוה כל הדברים האלה באחרית הימים ושבת עד-ה' אלהיה ושמעת בקלו. פי אל רחום ה' אלהיה לא ירפך ולא ישחיתך ולא ישכח את-ברית אבתיה אשר נשבע להם. (שם כ"ז-ל"א)

יש כאן סתירה לוגית; אמרת "השמד תשמדון" אז איך "והפיץ"? אתה מדבר ברצינות על ה"השמד תשמדון" או שזה סתם בכאילו? אם אכן יש אפשרות שאנחנו מאבד חלילה כמו אשור, בבל, אירופה, כמו כל עם אחר - אז מה עם מה שדיברנו לפני רגע שיש לישראל כח מעל הטבע ושנחנו אינסוף וכו'? ואיך "והפיץ"? לכאורה רש"י לא עונה על זה.

ועוד שאלה - למה זו הקריאה של תשעה באב? נכון שההתחלה מתארת את ההפצה בגויים ואת החטאים אבל זה ממשיך אחריה לפסוקים של תשובה, של אלול - "ושבת עד ה' אלוקיך" ומעמד הר סיני. מה הקשר? אגב רוב הפסוקים פה הם באמת פסוקים של שמחת תורה שבע"ה יחזור ויהיה לנו בשמחה גדולה - "אתה הראת לדעת", "הנסה א-להים לבא לקחת לוגי מקרב גוי" וכו'!

זה דבר אדיר - רש"י עונה על השאלה הזו כשהוא מסביר את המילה "ונשנתם", וצריך להבין לא רק מה הוא אומר אלא מה העומק של דבריו. זו מהפכת עולם. רש"י אומר -

ונשנתם רמז להם שיגלו ממנה לסוף שמונה מאות וחמשים ושתיים שנה, כמנין ונושנתם, והוא הקדים והגלם לסוף שמונה מאות וחמשים, והקדים שתי שנים לונשנתם, כדי שלא יתקיים בהם כי אבד תאבדון, וזהו שנאמר וישקוד ה' על הרעה ויביאה עלינו כי צדיק ה' אלהינו' (דניאל ט, יד), צדקה עשה עמנו, שמהר להביאה ב' שנים לפני זמנה (סנהדרין לח). (שם כ"ה ברש"י)

ורש"י אומר את זה כפשט! בית המקדש בנה בשנת ארבע מאות ושמונים לצאת ישראל ממצרים, והוא עמד ארבע מאות ועשר, סה"כ - שמונה מאות ותשעים, פחות ארבעים שנות המדבר, והגענו לשמונה מאות וחמשים שנה, שאז גלו ישראל מהארץ. וכדי שלא יתקיים בנו "אבד תאבדון" הוא לא המתין עוד שנתיים כדי להגיע למנין ונושנתם (852) אלא עשה איתנו צדקה והגלה אותנו לפני הזמן. כתוב פה כך - אם תגיעו ל-'ונשנתם', לשמונה מאות וחמשים ושתיים שנה, זו תהיה חלילה מקודת אל-חזור ואז תהיה חלילה השמדה טוטאלית של עם ישראל, ולכן, כדי שלא נגיע למקודה הזו, הקב"ה עשה איתנו צדקה והציל אותנו. בהקדמת החורבן, בהקדמת הרעה הוא הציל אותנו - זה "בכל מידה ומידה שה' מודד לך", כלומר אפילו בהקדמת הגלות, בחורבן, בפורענות, בתשעה באב בשנת שמונה מאות וחמשים שנה מאז נבנסנו לארץ - זו היתה צדקה, זו היתה הצלה! ובכך הוא קיים את התחליף של "אבד תאבדון".

התהליכים הללו, ותשעה באב הוא היום שחרב בית המקדש ושנולד בו משיח בן דוד, כי מהות הגלות הזו היא "והיא שעמדה לאבותינו ולנו שלא אחד בלבד עמד עלינו לכלותינו" - והרצון להשמיד אותנו הוא הגילוי שאנחנו אינסוף. הרי אין שום סיבה ל-'ספורט העולמי' הזה של ניסיונות ההשמדה של עם ישראל. יבשות שכבר מזמן התייבשו, מתעוררות מחדש כל פעם וששות להצטרף שוב ושוב להשמיד יהודים. ילדים שבכלל לא יודעים איך נראה יהודי כבר יודעים שצריך להשמיד אותו. מאיפה זה? - והתשובה היא "והיא שעמדה" שבכל דור ודור עומדים עלינו לכלותנו, וכשמבקשים להשמיד אותי מתקיים בי "והפיץ ה' אתכם" ולא משאר גוף, כי אין ארץ ואין מדינה, ואין חיצוניות, ואין פוליטיקה ולא ממשלה, ואז יש התגלות פנימית שקוראים לה גלות ורק מתוך זה מגיעים ל-"ובקשתם משם" ואז "אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלהים אין עוד מלבדו".

חודש הנחמה

ועכשיו תחזיקו טוב - מהשקרה לעם ישראל במעמד הר סיני הוא בדיקת מה שקרה לאברהם אבינו בברית בין הבתרים. אברהם ראה אש, אימה, חשכה, פחד עצום והוא רואה את תחיית המתים, וכך היה אצל עם ישראל - ראו שהוא יחידי בעולמו ופרחה משמתם והם מתו, כלומר הם חשבו שהן מתו, ובטל שתחיית המתים הוא החייה אותם. אז הם מתו או לא? "השמד תשמדון" זה ברצינות או לא? - זה דבר געוואלד, אם רק פנים את זה שכאשר הקב"ה מפיץ אותי הוא בעצם מקדים לי את הרעה, ה' שהוא מקור כוחנו ועדיין לא מתגלה בעולם כאחד, יתגלה כאחד - ע"י שהגוף החיצוני יראה כאילו הוא נעלם ותתגלה הנקודה האינסופית, האלוקית שבי, ואז זה ייבנה גוף חדש, לידה חדשה, "גוי מקרב גוי".

"יהודי יהודי, התר פרתך, התר מחרשתך שביט מקדשכם חרב", ואז בא אותו ערבי וכשהוא שומע פעם שניה את הפרה עוה אומר לו - "יהודי, יהודי, אסור פרתך ואסור מחרשתך, שכבר נולד גואל בן דוד", ומנחם שמו, והוא ילמד אותנו להתנחם על הרעה אשר דיבר ה'. הוא ילמד אותנו לראות הפוך - "ניחמתי". כל החודש שלנו שמרכזו הוא מתשעה באב ועד חמישה עשר באב ליל הירח המלא, שאין ולא היו ימים טובים לישראל כחמישה עשר באב. כל החודש הוא מנחם אב - זה לא שייך בשום מציאות אחרת, בשום אומה אחרת, בשום ייצור שפועל ע"פ חוקי הטבע. אנחנו לא פועלים ע"פ חוקי הטבע.

וכשאנחנו אומרים שחורבן הבית היה על שגאת חינום, בעומק הכוונה היא על ההבנה שבכל יהודי יש הקב"ה, רעך זה הקב"ה, והדרך להגיע ל-"ואהבת את ה' אלוהיך" עוברת ב-"ואהבת לרעך כמוך", זו כל התורה כולה, כי רעך זה הקב"ה, כלומר החבר שלך, מוישלה, איציק או צביקה - זה הקב"ה. האם אתה יכול להשמיד כביכול את הגוף של מוישלה, להגלות את כל החיוניות שלו ולראות רק את האלוקות שלו?

ואם הריע שלנו, החבר, הוא הקב"ה, הרי שגם הריע של הקב"ה זה אנחנו, אז הקב"ה מפיץ אותנו ומגלה את צח ישראל מתוך ההפצה הזו.

הזה לא באמת יכול להצטרף, אין לו את האינסוף שהוא רוצה להצטרף אליו. מקודת האינסוף תהיה יצחק ואברהם רוצה לדעת שיש זרע שהוא אינסוף, שהו"ה הוא מקור כוחנו עד שהוא יופיע כאחד בכל המציאות וכל העולם יראה שהוא יחידי בעולמו. זה לא מספיק שהקב"ה יענה לו שיום יבוא ותהיו על הר סיני, כי אחרי מעמד הר סיני עדיין יש נפילה ואני מגיע לעגל. השאלה היא מה מבטיח לי שאני אוכל להישאר במציאות הזו - "במה אדע כי אירשנה"?

ואז 'עושה לו הקב"ה תרגיל' -

וַיְהִי הַשְּׁמַשׁ לְבֹאֹ וְתַרְדְּמָה נִפְלְאָה עַל־אֲבָרָם וְהִנֵּה אֵימָה חֲשֵׁכָה גְדֹלָה נִפְלְאָת עָלָיו. (שם י"ב)

והוא רואה את הפגרים -

וַיֵּרֶד הָעֵיט עַל־הַפְּגָרִים וַיֵּשֶׁב אֹתָם אֲבָרָם. (שם י"א)

ואומר על זה המדרש - "אבא חנן אומר אף הראהו תחיית המתים" (מדרש גדול עמ' 240). הוא הראה לו איך מתים ואז כשמתים מגיעים למקודת הדי. אן. איי. האינסופית שבה אין מוות. זה קרה לביל הסדר - "והיא שעמדה". הברית הזו היא זו שעמדה לנו.

השמדת יהודים - ספורט עולמי

מה שכתוב "והפיץ ה' אתכם" זו האלטרנטיבה, זה ה-"השמד תשמדון" במובן של עם ישראל. ובתשעה באב, בחטא המרגלים, היה אז השבר היותר קשה מחטא העגל. בחטא העגל משה רבנו עוד משתמש בזכות אבות, עוד היה חוט לתפוס, אבל כאן גם זה לא היה כבר, ומשה רבנו מתחנן ואומר לו הקב"ה - 'תבוא גלות במקום השמדה. במקום להוריש אותם אנחנו מתחילים ארבעים שנות מדבר', "וטפכם אשר אמרתם לבז יהיה", הטף שאמרתם שהוא הולך להישמד כי חטאכם היה שלא ראיתם שה' אלוהינו, שיש בני עמק ויש נפילים - זה תשעה באב, ואז עושה איתנו הקב"ה צדקה בדמות הגלות - גם האישית שכל אחד מאיתנו עובר, הגלות מכל הקונספציות, הגלות מכל היישות עצמית, כדי לגלות ש-'שמע, אתה ישראל!'. זה המאבק של יעקב עם המלאך כל הלילה, זו הסיבה שהוא לא משחרר אותו כשעולה השחר אלא מתעקש לקבל ברכה, הוא יודע בדיקת איזו ברכה זו תהיה - זו לא ברכה שיהיה לו הרבה פרנסה או אוכל. הוא לא צריך מהמלאך דבר, הוא הרי מדבר ישירות עם הקב"ה, הוא נבד של אברהם אבינו - אלא רק מבקש שיודה בעל כורחו שאני "שמע ישראל ה' אלוהינו ה' אחד". עלזה היה המאבק כל הלילה - האם יש לנו תחליפים חלילה. זה ניסיון הפגיעה שלו בכף ירך יעקב, היינו בזרעו, כפי שמבאר הרמב"ן. יעקב יודע שהקב"ה יפגוש אותו בהמשך בבית אל ושם יחליפו לו את השם לישראל וכו', אבל הוא לא משחרר את המלאך "לא אשלחך כי אם ברכתני", ואומר לו המלאך - אבל אני צריך לחזור עכשיו לשירת המלאכים, יש לי משמרת, אומר לו יעקב - אין משמרות, אין עולם, אין כלום, אם אין בעולם את "רעך זה הקב"ה", כלומר כל יהודי ויהודי שבתוכו יש הקב"ה. יש הקב"ה שעובר את כל

של' לראות שהוא יחיד'. תעבור את ההשמד תשמדון הזה, את האבד תאבדון הזה, את התחושה הנוראית הזו'.

נחמת הקב"ה בעם ישראל

האין זה געוואלד שהסיום של השבוע של תשעה באב הוא דווקא בחמישה עשר באב? ומה קרה בחמישה עשר באב? - "רעך זה הקב"ה" - הותרו שבטים לבוא זה בזה, הותר שבט בנימין לבוא בקהל. והגם שהוצאנו את שבט בנימין מהקהל על מעשה פילגש בגבעה וכו', אבל עכשיו אני סכר ש'רעך זה הקב"ה', והשמדה של יהודי באה לגלות שהוא בעצם אינסוף. על זה חרב הבית וסופו של סיפור תשעה באב הוא ההבנה שרעך זה הקב"ה!

רעך הוא רעך כי יש לכם חוויות משותפות, כי למדתם יחד מכיתה א', אתם מכירים מבת הכנסת וכו' - אבל דע שרעך הזה הוא ריע אביך, הוא הקב"ה. זה דבר מופלא!

"שמע ישראל ה' אלוהינו ה' אחד" יכול להופיע רק אחרי שעם ישראל עבר, בעקבות מעמד הר סיני הראשון, את המוות ואת תחיית המתים של הר סיני, אבל אז את ה-"הרף ממני ואשמדים" של חטא העגל והתיקון, את חטא המרגלים ואת ההשמדה ואת הגלות והתיקון - ואז, אחרי התשעה באב הזה הוא יכול להגיע אל "אתה הראת לדעת שה' הוא האלקים" ולהתבונן פה במציאות - 'שמע' זה לצרף את כל הפרטים במציאות, כל הפרטים של חייך, של חיי העם הזה, של ההיסטוריה של ההווה ושל העבר, ותתבונן שאתה ישראל, כשהו"ה שיכול להוליד ולהוות את כל העולם יש מאין כאן ועכשיו, לא אלוהים אלא הו"ה - הוא אלוהינו, והוא קיים בתוכך ושם ה' הזה הוא אחד והוא עתיד דרכך להתגלות בכל האומות כי ראינו שהוא יחיד ואנחנו עוברים את כל מה שאנחנו עוברים אך ורק כדי להביא את ההופעה הזו לעולם.

לכן השבת הזו מקראת שבת "נחמו" זוהי הפטרתה - כי זה השיא של חודש מנחם אב. "נחמו נחמו עמי" וכפי שהסביר הרב חרל"פ זצ"ל - שהדבר היחיד שיכול לנחם אותנו הוא שאנחנו עמו של הקב"ה. שום הסבר אחר לא יכול להסביר כלום. רק עמי יכול לפעול ע"פ הכללים האלה. "דברואל לב ירושלים וקראו אליה", ובעז"ה ניחם ה' ציון, ניחם כל חורבותיה ושם מדברה כעדן וערבתה בגן ה', ששון ושמחה ימצא בה תודה וקול זמרה, בעגלא ובזמן קריב תכף ומיד ממש.

ט' באב - ליל שימורים

שאלת אברהם "במה אידע כי אירשנה"? אני מבין שאתה ערירי ואין לך בן, ותלמיד, ואפילו גדול כאליעזר, לא יכול להיות תחליף לבן, אבל מה הכוונה במילים "מה תתן לי ואנכי הולך ערירי וכן משק ביתי הוא דמשק אליעזר"? רש"י מסביר שם 'ערירי' מלשון אדם שאין לו המשך, ואברהם מתכוון לומר שאם אין המשך אינסופי שבא ממני שאליו יצטרף אליעזר, כפי שהצטרפו אליו כל הגרים הגדולים, אם אין המשך שהוא אינסוף, שהוא 'רעך זה הקב"ה', שיבוא למעמד הר סיני לאן יצטרפו שם הגרים?

ליל הסדר הוא ליל תשעה באב, רעי ואהובי, לא רק בגלל שיצאנו ממצרים באותו לילה, אלא קודם כל ובעיקר כפי שההגדה של פסח לא עוסקת קודם כל ביציאת מצרים אלא בברית בין הבתרים ו- והיא שעמדה'. זה "ליל שימורים הוא לה" - לילה שהקב"ה משמר את ברית בין הבתרים מההתחלה.

שבוע שמתחיל בתשעה באב ומסתיים בט"ו באב, ב-"לא היו ימים טובים לישראל כחמישה עשר באב וכיום הכיפורים", שעליו דורשת המשנה בתענית את הפסוק - "צאנה וראנה בנות ציון במלך שלמה בעטרה שעטרה לו אמו ביום חתונתו וביום שמחת לבו" (ש"ה ש"ג, י"א), יום חתונתו זה מתן תורה, היינו יום הכיפורים שבו קיבלנו את הלוחות השניות, וביום שמחת לבו זה בניין בית המקדש שיבנה במהרה בימינו, אבל זה אמור להסביר לנו את מהותו של יום ט"ו באב, לא? - בנין המקדש הוא ההבנה שאנחנו מגיעים מתשעה באב דווקא לט"ו באב. תשעה באב זה להבין עד כמה אני בעצם מושמד. בתשעה באב, כשקוראים את מגילת איכה, עד חצות היום אנחנו לא אומרים "תתקבל צלותהון", הקב"ה כאילו לא רוצה לשמוע את התפילות שלנו. אנחנו גם לא מניחים תפילין ולא מתעטפים בציצית (למנהג האשכנזים וחלק מהספרדים), זו תחושה נוראית. אפילו בשבעה אדם מניח תפילין (ולמעט באיכות וביום הראשון לה).

תשעה באב זה לא רק שעכשיו אני לא מניח תפילין ולא מתעטף בציצית, זה לא רק שעכשיו אני לא אומר "תתקבל צלותהון", אלא זה בעצם לומר 'אדוני, אולי גם כאשר אתה לובש טלית ומניח תפילין תפנים לעצמך שאתה עוד לא במקום של הגילוי הזה של אין עוד מלבדו? אתה צריך להגיע למדרגה

השיעור מוקדש לזכות עם ישראל לחזלחת ושמירת חילי צה"ל, לחשבת החטופים מזרחי ובשלוס, לחשבת כל חנופלים לקבר ישראל, לשלוס כל חיתומים והאלמנות, לע"נ כל חנופלים על קידוש ח' באירועי המלחמה ולע"נ יחידים בנימין בן שושנה ז"ל, ומרת דינה ב"ר אליהו ע"ה ולהבדיל לרפואת כל הפצועים והחולים ובעטם חנה בת שרה יונה, מרגלית בת יהודית, אלקנה בן אורית הלוי, אוהד בן ליאת, עמרם בן אידיח חזית, פאני פרוח בת אסתר, חודיה בת אורית, אסף נפתלי צביבן יחודית, מתתיהו בן רוני ולחוג הגן ליעל רחל בת אריאל אסתר. להקישת שייעורים ניתן לפנות בחודעת האטסאפ לענטאל - 054-7500516